

Az Esztergomi Keresztény Értelmiségiek Szövetségének

Erdős Mátyás Emlékkonferenciája

Esztergom, Szent Adalbert Központ 2013.12.12.

Krajsovsky Gábor: „Megismeritek az igazságot és az igazság szabaddá tesz titeket!” – Erdős Mátyás állambiztonsági megfigyelése

Konferenciaszervező: Hegedűs András

<http://www.szentadalbert.hu/images/gerdos/index.html>

Hanganyag szerkesztett változata

Krajsovsky Gábor gyógyszerész, egyetemi docens (*1966)

Semmelweis Egyetem, Gyógyszerésztudományi Kar, Szerves Vegytani Intézet

Köszönöm szépen Burján László atya kedves visszaemlékező szavait. Röviden csak bemutatnám következő előadónkat, Krajsovsky Gábort, aki a Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának Szerves Vegytani Intézetében egyetemi docens. Kérte, hogy mondjam el, hogy ő nem hivatásos történész, de minthogy kéziratát megmutatta nekem, merem állítani, hogy nagyon alapos történészi munkát végzett. Elsősorban az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárban, Matyi bácsi lelki gyermekeként pedig elkötelezett kutatója Matyi bácsi életének. Gábor parancsolj!

Köszönöm szépen Hegedűs András igazgató úr, András bevezető szavait. Nagy örömmel állok itt és nagyon köszönöm, hogy ezen a konferencián, megemlékezésen én is megemlékezhetem. Köszönöm Andrásnak, és szeretettel köszöntök mindenkit, főtisztelendő atyákat, kedves vendégeket és ebben a fél órában szeretnék olyan kérdésekről beszélni, amelyek teljesen publikus kérdések, de talán részben egy árnyoldalát is mutatják az elmúlt

rendszernek, amiben Matyi bácsi is lelkipásztori munkát végzett. Ezúton szeretném megköszönni az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára levéltárosának, Vörös Géának, referensemnek az anyagok rendelkezésemre bocsájtását és előkészítését.

A Szentírásban, János evangéliumában szerepel az a mondat, hogy „Megismeritek az igazságot és az igazság szabaddá tesz titeket”. Matyi bácsi személyes közléséből tudom a következőket, amelyeket feljegyeztem; a következő kérvényt adta be a politikai fordulat után az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárába. *Kérvény – 93 éves vagyok, túl két infarktuson, élve. Kérem adataimat. Mellékelve a Sematizmusból az önéletrajzom. Mély tisztelettel: Erdős Mátyás.*

Matyi bácsinak az anyagai, amikor kézbe kerültek, ami közel háromszáz oldal, és amikor én beszéltem vele – még akkor nem kutathattam a történeti levéltárban –, azt mondta, hogy sok esetben a barátaim nevét találom meg ezekben az anyagokban, akik jelentést készítettek rólam. Természetesen a mostani estének messze nem célja az, hogy azt vizsgáljuk, hogy azok, akik itt jelentést adtak, miért adhatták. Akiknek az irataiból, jelentéseiből idézni fogok, természetesen dokumentáltan, és teljesen jogszerűen idézve, olyan adatot nem kiadva, amit nem lehet, de azt nem is lehet kutatni, amit nem szabad kiadni. Tehát ezek mind kutatható és nyilvános adatok. Most tehát nem erről az oldaláról szeretnék beszélni. Ez akkor megtörtént – most mondjuk azt, hogy ezt a részét bízunk az Isten irgalmára, természetesen a végítéletet mindig az Istenre bízom, de most ezekből az idézetekből és ezeknek a jelentéseknek a tartalmából szeretnék majd olvasni, idézni, összekapcsolva azokkal a személyes közlésekkel, amit én Matyi bácsitól tudok. Annyit még el szeretnék nagyon röviden mondani, hogy én az 1985-ös papszentelés után ismertem

meg őt, néhai hittanárom, Bölcsvölgyi Zoltán atya biztatására, aki Burján atyának a kurzustársa volt Esztergomban, és akkortól Matyi bácsi haláláig egy 18 éves kapcsolat – nagy korkülönbségünk ellenére azt mondanám, nagy örömmel, hogy baráti kapcsolat – szövődött közöttünk.

Matyi bácsival nem volt nehéz összebarátkozni, ezt tudjuk jól. Utána ezekből az anyagokból olyan érdekes kérdésekre kaptam én választ, amire talán azt mondom, hogy ezeket egyik dogmatikai könyvből sem tudtam meg. És itt merem állítani azt, a két kötetes, ugyan már magyar nyelven kezembe került Schütz Antal dogmatikáját, amit én évek alatt kijegyzetelve végigolvastam, és hogy ami azután felmerült bennem kérdés, én azt Matyi bácsitól megkérdeztem és én azokra a kérdésekre, amennyire emberi ész választ enged adni rá, választ kaptam. És ezek annyira értékes gondolatok, hogy én ezeket megörökítettem, talán merem azt mondani így utólag, megköszönni az Istennek ezt, hogy talán egy isteni sugallat lehetett e mögött, az Istennek a szerény jelentkezése, hogy örökítsd meg. Én ezt éreztem magamban és ezeket leírtam és ez könyv formában, ugyan nem nyomtatott formában, de mindenki számára elérhető.

A magyarországi 1945 utáni rendszer, tudjuk jól, egy kívülről Magyarországra erőszakolt – nem túlzok, ha azt mondjuk – sátáni rendszer volt. Ennek a rendszernek útjában álltak a magas tudású és mély lelkű lelkipásztorok, ahogy az előző előadáson is hallottuk. Ilyen nagy tudású, páratlan tudású lelkipásztor volt és nagyszívű ember Erdős Matyi bácsi és az, hogy ő szabadlábban maradhatott abban a rendszerben, az Istenen túl annak köszönhető, hogy rendszernek nagyobb kára származott volna abból, a rendszer vélt respektusa tekintetében, hogyha Matyi bácsit letartóztatja és börtönbe veti, minthogy szabadlábban hagyja. Egyébként Matyi bácsi nagyon

ügyesen oldotta meg általában a problémákat. Érdekes eseteket mondott el ő is, hogy nem fejjel menni a falnak, de bátran. És ezt fölrották neki, például a jelentésekben is szó van arról, hogy amikor itt Esztergomban, a békepapi mozgalommal kapcsolatban, tehát már a háború után, indíttatás készült arról az oldalról, akkor azt mondta Matyi bácsi, hogy még akár azon az áron sem megyünk el a békegyűlésre, hogy akkor nem lehetünk papok. Ő nem lázított, szigorú alapelveket követelt. És amikor volt, hogy megkérdezte valaki később, már jóval később, hogy mit tegyen, amikor el akarják hívni a békepapi gyűlésre, akkor ő elmondta, hogy azt teszel, amit szeretnél, de én nem megyek, és felsorolta az érveit, hogy miért nem megy és azt is hozzátette, hogy ez nem egyházi parancs és rendelkezés, hogy egy ilyen gyűlésre el kell menni. Nem egyházi rendelkezés – hát nagyon ügyesen a jogszabályra hivatkozott.

Matyi bácsinak az úgynevezett személyi dossziéja 1960-ban nyílt meg, 1964-ben zárták le, négy éves időtartamra. De ez nem azt jelenti, hogy előtte és utána nem figyelték. Nagyon is figyelték, sőt már 1948-ban kapcsolatba került a belügyi szervekkel, amikor Mindszenty bíboros a végrendeletét, dátum nélkül, de már leírta és külső helyekre szétküldte. Ezt tudjuk publikált anyagokból, amely részletes feldolgozásra került. Egyébként ebben az írásban Matyi bácsinak – amit az előbb említettem, hogy sikerült közzétenni – az erre a korszakra történt visszaemlékezése is megtalálható. Akkor őt is vallatták, természetesen nem úgy, hogy kínzásokkal, de azért ez lelkileg egy borzalmas tortúra volt. Vallatták akkor, hogy van-e nála ilyen anyag, ebből a végrendeletből. Ő már mindezt hamarabb megtudta, amikor az akkori levéltáros, Fábíán János közreadta, hogy ő már ezt bevallotta az ÁVO-soknak. Ezt tudjuk a jegyzőkönyvekből, tehát az állambiztonsági jegyzőkönyvekből is

és Matyi bácsi emlékezéseiből is. Akkor Matyi bácsi mondta, hogy persze, hát a végrendelet itt van nálam. Ez majd később elő fog kerülni egy ügynöki jelentésből; ő ezt egy olyan személynek mondta el, akiről nem is gondolta volna, hogy jelenteni fogja – és sajnos ez egyházi személy volt, aki jelentését leadta a politikai, belügyi szerveknek. Akkor Matyi bácsi azt mondta, hogy hadd higgyék csak azt, hogy máshol is félelemből vallott, vagy mondta azt, amit mondott. De ennek a jelentésnek volt egy olyan háttére is, hogy ő ezt már 1948-ban tudta, így utólag még erre is fény derült aztán a későbbi, '60-as években született ügynöki jelentésből. Amikor ez az egész megfigyelési akció indult, az első ilyen dokumentum egy 1960-as években kelt, dorogi, politikai nyomozó kirendeltségen található iratban szerepel. Most itt talán egy illetőnek mondanám a rendes nevét, talán másiknál nem mondom a valódi nevét, mondom a fedőnevét, vagy csak a foglalkozását. Ezek az adatok egyébként közölhetőek, ez a közlemény egyébként január közepén meg fog a Betekintőben jelenni teljes adatokkal dokumentálva, alátámasztva. 1959-ben a Zsámbék – Esztergom - Budapest között közlekedő járatokon szolgálatot teljesítő autóbusszkalauz jelentkezett Matyi bácsinál – ismeretségben volt vele –, hogy ő szívesen juttatna el esetleg küldeményeket bizonyos személyeknek és köztük volt a szentendrei plébános is, itt az iratok tanulsága Kátai Mátyásnak nevezi az irat, a hitelesség kedvéért Beke Margitnak a könyvében Kátai Miklós szerepel szentendrei káplánként. Tehát, hogy csomagot juttasson el. Érdekes módon ez a zsámbéki buszkalauz kapcsolatban állt egy Tokod-üvegyári lakossal, egy művezetővel, aki Epölön a TSZ-t szervezte. Ennek a TSZ szervező illetőnek mondta el ő mindezt és tulajdonképpen ezzel indult ez az egész megfigyelési akció, ugyanis ez a buszkalauz mondta, hogy gyanús nekem nagyon ez az Erdős Mátyás, mert amikor a járatokon közlekedem,

akkor tőlem kérdezik, hogy hol kell Epöltre leszállni, hol van az epöli plébánia. A kalauz természetesen gyanút fogott. Lehet gyanút fogni, de ha valakinek nincs ilyen szándéka, hogy ezt valahol jelentse, akkor természetesen ez a gyanú úgymond megmarad magában. És aztán ő ezt elmondta ennek a Tokod-üveggyári lakosnak, hogy hát sokan jönnek ide az epöli plébániára, idegenek és ismeretlen személyek. Meg hát tudjuk nagyon jól, hogy vidéken, a járatokon az utasok, kalauzok ismerni szokták egymást. Utána ezzel az akcióval indul az egész, ami történt 1959-ben és utána aztán a TSZ szervező Tokod-üveggyári lakos ezt a dorogi rendőrségen jelentette. A dorogi rendőrségen felfigyeltek rá. Mire másra is vár a politikai rendőrség, mint ilyen hírekre, így felfigyeltek rá. Mondták ennek a Tokod-üveggyári lakosnak, hogy szívesen megismerkednénk ezzel a kalauzzal. Hát aztán ez a kalauz el is ment, szívesen meg is ismerkedett ő is a politikai rendőrséggel és aztán már Matyi bácsinak ajánlott szolgálatot, hogy szívesen viszi a csomagokat. Aztán a későbbi jelentésében a kalauz már szerepel – mivel, ahogy az iratok tanulságai írják –, ezt a kalauzt alkalmilag beszervezték. Tehát nekik dolgozott és csomagot vitt el Matyi bácsitól és nagyon érdekesen leírja, hogy Matyi bácsi bement a plébánián és különböző szobákból, több helyről szedte össze az iratokat, nagyon gondosan becsomagolta, ragasztószalaggal átkötötte, leragasztotta és megmondta ennek a buszkalauznak, hogy sértetlenül adja át a szentendrei plébánosnak. És ugye többek között aztán persze ezek a csomagok kinyíltak, hamarosan kinyíltak, Tatabányára gyorsfutárral elküldték, a csomagok tartalmát lefotózta a politikai rendőrség, utána vissza a kalauznak, a kalauz pedig vitte szépen tovább Szentendrére. Nyilván felmerül a kérdés, hogy ezt csak késedelemmel tudja átadni, akármilyen gyors is a gyorsfutár. Meg volt erre is a magyarázat: megmondta a kalauz Matyi bácsinak, hogy

kicsit késni fognak az anyagok, mert nem jövök én itt hetente minden nap, csak kétszer jövök, vagy egyszer jövök. Teljesen meg lehetett magyarázni a csomagoknak a késését. Ezek például Dudás Miklós körlevelét, aztán a Rimini Bilbao-ban megjelent, a kínai nemzeti egyházzal írt kritikákat tartalmazta – tudjuk ugye, hogy a kínai rendszerben volt ott. Nagyon szép körlevelek – én magam is, amikor láttam ezt a hatalmas fotóanyagot, Dudás Miklós körleveléből, az elmélkedési anyagokból még idézeteket is írtam ki magamnak, amelyek akár még egy ünnepi alkalomra is megfelelőek. Hát az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, ha más nem, akkor ott ő megörökítette ezt az anyagot. Akinek kutatási engedélye van, ezeket az anyagokat még ilyen szempontból is elolvashatja. A folytatás azt volt, hogy többször történt meg ilyenfajta csomagküldés, és így nagyon részletes jelentéseken keresztül történt meg Matyi bácsinak a leinformálása. Nyilvánvalóan ő olyan ember volt, akit ezért figyeltek; nagyon jól tudjuk, ismerjük azt a kort – én az ötvenes években nem éltem, de a hetvenes, nyolcvanas években éltem, akkor ugyanaz volt, csak más figurában ez a rendszer –, hogy akkor ezek illegális szervezkedésnek, meg nem engedett dolgoknak minősültek. Megmondták központilag, hogy mi a megengedett, és akkor az volt a megengedett, ami nem volt megengedett, az nem volt megengedett. Ezek megszegéséért pedig lehetett kapni különféle szankciókat. Nagyon érdekes, csak néhány epizódot szeretnék elmondani, mert ez az anyag hatalmas. Amikor például a házvezetőnővel találkozott Epölön ez a kalauz, akkor megkérdezte tőle a házvezetőnő, természetesen teljesen gyanútlanul, hogy a kalauznak a fia gyűjti-e még a bélyegeket. És akkor azt válaszolta ez a kalauz – ezt ő maga írja le a jelentésében –, hogy igen, mondtam, válaszoltam, hogy gyűjti a fiam a bélyegeket. Merthogy most én nem tudok sok bélyeget

adni, mert az epöli plébános atya, ugye a Matyi bácsi nem tud levelezni Csehszlovákiával, mert Csehszlovákiából jelezték neki, hogy ne küldjön leveleket, mert a leveket ott figyelik. Tökéletes anyag a jelentéshez, rögtön le lett adva a drót, ahogy mondani szokták és azt mondták, hogy na, akkor ezt figyelembe veszik majd, hogy ezt tudják az epöli plébánián. Utána mi volt a másik nagy szembevágás a rendszernek, ezt persze a saját oldalukról nézve. Az, amikor a hittanosok száma növekedni kezdett. Epölön a szóban forgó években, az 1960-as években a hittan beíratás 79% volt, most azért olvasok számadatot, hogy ez tényleg valóban ott benne van ebben a dokumentumban és ez egy olyan dolog volt, amit a rendszer nem tudott elviselni, nem tudott eltúrní. Emlékezzünk csak vissza, 1971-ben, amikor Mindszenty bíborost száműzték, illetve utána, az itteni rendszernek a fő potentátora (Kádár János), nem tudta elviselni, hogy Mindszenty világhírű, világnépszerűségnek örvend az egyház részéről és nem ők azok, akik a népszerűségnek örvendenek. Ugye az erőszakos hatalmával mindent megtett azért, hogy Mindszenty bíborost megfosztassa – ha lehet így mondani a Vatikán által – a hivatalától. Itt ugyanez volt a probléma. Az is található a jelentésben, hogy „nem tudunk semmi olyat találni, ami nyílt, rendszerellenes”. Nagyon érdekes volt például a következő: Matyi bácsi bizonyos litániákon kihagyott egy részt a könyörgésből; Matyi bácsinak ez a dokumentuma, amelyben ez szerepel, birtokomban van. Amikor a litániákon még a háború előtt – nem pontosan idézem – Oroszországra, a szovjet kommunista sztálinista országra utalva az szerepelt, hogy „most még féltve őrzik képedet, a Mária ikont jobb időkre eltéve”, akkor erre azt mondta Matyi bácsi, hogy ettől nem lesz annyira jobb az imádság, nem ingerelem ezeket, ezt kihagyom belőle. Ez nem megalkuvás, kihagyom ezt a mondatot azért, hogy ne tudjanak belém kötni. Van ott más

imádság is, aztán hallottuk, hogy kell körlevelet fölolvasni, tehát bőven lehetett ezt kompenzálni. Nekem megvan az a kis füzet Matyi bácsitól, amiben ez a mondat töltőtollal ki van húzva. Valóban ez így volt. Jobb időkre lett eltéve ez a kis füzet és ez megvan, mint egy hagyaték, rendelkezem vele és majd beadjuk a közös kincsbe.

A következők az 1961-es események; 1960. február 6-án – ez egy fekete éjszaka volt – országszerte rengeteg papot tartóztattak le, közöttük lett volna Matyi bácsi is, de nála (is) házkutatást tartottak, és valahogy amikor házkutatást végeztek – végigolvastam ezt az iratot –, ugye először is eszébe jut az embernek, ha szabad ezt a kifejezést használni, az a poroszló banda, aki Jézusért jött annak idején – azzal teljesen analóg. Néhány mondatot emelek csak ki, ez egy három oldalas terv, egy ilyen kommandós terv, ma így mondanánk. Gyülekező a Komárom megyei rendőr-főkapitányságon 18 órakor. Felfegyverzés, elemlámpák, minden eligazítás, mit kell keresni. Bemenni a házba, tanúkat hívni a házkutatáshoz, lezárni a kijáratokat. Zsebnaptár, határidőnaplót, névsorokat, sokszorosított anyagokat, diafilmeket, sokszorosító gépet, írógépet lefoglalni, diafilmet, hanglemezeket, fegyvert, lőszert. Mintha ezt tartogattak volna az epöli plébánián. Lefoglalni vallásossággal kapcsolatban minden jellegű anyagot, Bibliát nem, de az összes többit igen, mert az mind illegális! És utána, amikor ez megtörtént, iránytűt, tájolót, cserkészleveleket, rejtjelezett leveleket. Egyébként nagyon érdekes, hogy Matyi bácsi rejtjelesen levelezett, nem tudták persze megfejteni, tehát messze nem voltak Enigma kódfejtők, messze nem voltak azon a szinten, nem tudták megfejteni a rejtjelezést. Nagyon érdekes, hogy utána azt mondják, hogy majd ettől a házkutatástól tesszük függővé a Matyi bácsinak a további sorsát. Szerencse volt és ez isteni kegyelem, hogy Matyi bácsi nem került

börtönbe, de ez harmonizált és összevágott Matyi saját személyes közlésével, amiből egy mondatra emlékszem, talán ezzel a házkutatással kapcsolatban is mondta, de már az 1948-as eseményekkel kapcsolatban is, hogy azt mondták az ÁVO-sok, hogy ez egy ravasz sváb, semmit nem sikerült ráfogni. Valóban nem sikerült, de ahogy említettem az előbb, ehhez nem kellett különösebb indok, mert indok nélkül is el lehetett nyomtalanul tűnni ebben a rendszerben! Nagyon érdekes, hogy ezekről a találkozókról például olyan figyelési rendszert alakítottak ki, hogy többen figyelték Matyi bácsit. Meg lehet találni, vissza lehet keresni a hálózati kartonokból a valódi személynevet; szerepel köztük iskolai alkalmazott, sokféle ember. Tudhatjuk ezeknek az eredetét, hogy ki, miért csinálta ezt. De például figyelték olyan kérdést is, hogy bementek húst vásárolni az epöli plébániáról. Hány kiló húst vettek, körülbelül milyen fajtát, mikor vették és ebből lehetett következtetni, hogy körülbelül mennyien lesznek, mit fognak csinálni. És Matyi bácsi, nagyon érdekesen, névnapokhoz kötötte ezeket a találkozókat, vagy esetleg kirándulásokhoz. Baranya megyéből is jöttek, mint említi, a Mária Légió helyettes főnökét is, bár az irat név szerint nem említi, de talán Bolza Marietta grófnőről lehet szó, ez még csak az iratoknak a mostani kutatási stádiumából mondható. De ezt majd teljesen tisztázzuk, és akkor ezt megjelenítjük. Ezeken a találkozókon, akik jelen voltak, és sajnos belép 1961-62-ben egy olyan egyházi személy, papi személy, aki aztán utána, persze függetlenül ettől, hét évig szolgálaton kívül volt, aztán 1969-től újra egyházi szolgálatba került. Ő bizony terjedelmes és részletes jelentéseket készített Matyi bácsiról és ő tanítványa volt Matyi bácsinak, az ő tanára és spirituálisa volt az Erdős Matyi bácsi. Mint kritikát, meg kell mondani, hogy ezekbe a jelentésekbe a jelentéstevő személyes véleménye is megjelenik. A jelentés tartalma nem kényszerített

tartalom, bár elvárásoknak kellett megfelelni. Ez egy külön világ. Ezeknek a jelentéseknek az anyaga sajnos durva valótlanosságokkal tűzdelt állításokkal is, gúnyosabb állításokkal is meg van tűzdelve. Például, amikor Matyi bácsit megkereste az ő plébániájáról és Matyi bácsi azt mondta neki, hogy az egységben az erő, tartsunk össze; és rögtön ezzel indul a jelentés és azt mondja, hogy a megyében ő a reakciós – ugye érezzük a kommunista terminológiát –, ő a passzív magatartású embereknek a vezére. Mi más lehet egy hithű katolikus, mint egy ateista rendszerrel szemben passzív, és ha úgy tetszik, reakciós? Na, most ezek után természetesen vannak még egyéb részletek is. Úgy tűnik az iratok olvasásából, hogy ez a jelentő, amiről ír, az belső meggyőződése is lehetett, hiszen olyan személyes dolgokról is ír, amit azért máshonnan – most nem azt mondom, hogy nem tudhattak, de – valószínű, hogy nem tudhattak. Bár egy nagyon érdekes szituáció is fennáll, amikor ez a bizonyos buszkalauz, aki már ilyen értelemben a politikai rendőrségnek az embere volt és ez az egyházi személy is ott találkoztak Matyi bácsinál a lakáson. Ez két jelentésben is (mindkettőjükében) benne van, az egyik jelentés az a buszkalauznak a jelentése, a másik jelentés az egyházi személy jelentése. Ők persze nem tudtak arról, hogy mind a kettő – így szoktuk mondani szakszóval – hálózati személy. És akkor az egyházi személy jelentette azt, hogy Matyi bácsi gyanút fogott a buszkalauzzal szemben, hogy – mert Matyi bácsi mondta –, vigyázni kell ezzel a személlyel, mert valószínűleg rám állították, ez spicli; ezt mondta Matyi bácsi a buszkalauzról, az ugyancsak jelentést tevő egyházi személy előtt. Tehát most nem akarok ebből tényleg szótréfát se csinálni, de Matyi bácsi mondta az egyik spicliről – elnézést a kifejezésért – a másik spiclinek, ha szabadna ezt a szót használni. Egyébként ezek az iratokban szerepelnek így, tehát én ezt most ugyanígy, csak fejből

mondom. Szó szerint így vannak benne az iratokban. Ezek az iratok ott vannak, egymás mellé lehet őket tenni, jön a harmadik irat: a buszkalauz dekonspirálódott, tudomásul kellett venni, hogy magyarul lebukott. De még ott van a másik is. Miket írt még Matyi bácsiról? Most megint ne azt nézzük, hogy valódi nevén ki írta, hanem a tartalmát. Rengeteg külső kapcsolata van. Állandóan szakirodalmi könyvekkel tömik. Jönnek Nyugatról be a könyvek. Ezek nem politikai könyvek, hanem szakirodalmi könyvek voltak. Aki Matyi bácsinál már volt, az tudja a következőket, emlékszik rá; amikor jártam hozzá, évente négyszer-ötször, akkor volt, hogy olyan kérdést tettem fel neki, amire hirtelen nem tudta fejből a teljes választ. Persze már elkezdte mondani a választ és akkor – emlékszem rá, ott voltunk egy könyvespolca mellett, amelyen a választ tartalmazó könyv volt – korához képest is, meg egyébként is fűgén letérdelt az alsó polc elé, kivette valamelyik könyvet a sorozatából, volt, amikor visszatette, inkább a másikat vette ki, megnézte. Lehet, hogy latinul volt, rögtön visszaolvasta, természetesen magyar olvasatban és akkor abból mondjuk megadta a választ. Neki volt szakirodalma, hát aztán volt, amikor a német szakirodalom került a kezébe éppen. Azt mondta, hogy ezt nemrég kaptam, tehát már a '80-as években. Persze akkor már kicsit jobban lehetett ilyeneket behozni és kapni, de hát nyilván akkor is még csak túrt volt mindez. Nagyon érdekes, hogy megjelenik ebben az ügynöki jelentésben, most itt az ügynököt azért merem használni, mert az illetőnek van hálózati nyilvántartó kartonja, van munkadossziéja, saját kézzel írt jelentése, de ezt maga is irat is használja. Én most az iratot idézem ezzel és azt mondja, hogy Mindszentynek a titkos tanácsadója is lehetett. Ugye kell-e ennél több? Ezért, egy ilyen mondatért is már eleve direkt, mondjuk első állomásként a Fő utcára lehetett kerülni és onnan nem kijönni! És nagyon érdekes, szeretném olvasva

idézni: „és nyilván még komolyabb szerep jut neki az egyházmegyei élet irányításában, ha változás lesz”. Így korrelálnak az iratok; ez már közülük egy későbbi, de tulajdonképpen ez az egyházi személy, – aki ismerte Matyi bácsit, az alátámasztja – valahol talán akaratán kívül is, tudtán kívül is próféta volt. Ebben az egy mondatában azért volt igazság, mert a Vatikán részéről ha lehetett is komolyabb szándék, de azért a Vatikánban gondolhatták, hogy ő nem lehetne prímás, de azért mégis fölmerült a neve. Na, most itt újra előbukkan egy nagyon komoly valótlanság és ezt nagyon rossz olvasni ebben a jelentésben, nevezetesen az, hogy úgy állítja be ez a személy, a tanítványa, ami nyilvánvalóan nem igaz, hogy Matyi bácsi nem is annyira tudásának köszönheti ezt a nagy tekintélyét, hanem inkább radikális elveinek. Lehetnek az elvek radikálisak és legyenek is azok, mert különben nem elvek, de ezzel tulajdonképpen az ő tudását nyilvánvalóan dezavualni akarja, ami viszont jó fényben tünteti fel a leadott jelentéseket. Annak illusztrálására, hogy mennyire személyes ezeknek a jelentéseknek a tartalma, és hogy mennyire részletező, az alábbi részlet jó példaként szolgál. Nagyon érdekes az, amikor ennek az illetőnek az aposztáziája történt, ahogyan akkor ezt ő maga leírja. Azt, hogy ő hogyan kérdezte meg Matyi bácsit arról, hogy mit mondtak róla Esztergomban, ugyanis visszahallott valamit arról, hogy említették ezt az aposztáziát. Azután leírja azokat a kérdéseit, amelyeket feltett azzal kapcsolatban, hogy miként értékelték ezt, hogy ő maga hogyan faggatta erről Matyi bácsit, Matyi bácsi mit tudott róla. Tehát saját maga leírja ezeket a jelentésekben, ha úgy tetszik, magáról, persze már következő dátummal ellátott írásában, jelentésében. Amikor Matyi bácsi azt mondta – nagyon érdekes, ez is egy bizalmas beszélgetés alkalmával hangzott el és szintén a jelentésben szerepel –, hogy ezek a községi pártemberek nagyon képzetlenek,

át lehet verni őket; azt mondja, én is átverem őket, kínálom mindenfélével, barátságosan beszélek velük, de elégetek minden levelet, nem mondok a kelletténél többet. Nagyon érdekes volt, szintén Matyi bácsi személyes közlése, amikor azt mondta, hogy egyszer feljött hozzá talán épp az epöli párttitkár és a nagy vörös csillag ki volt téve a posztó mellényére és akkor a párttitkár azt mondja, hogy hát most levegyem? Azt mondta Matyi bácsi, nem, nem! Hát én mindenkiben az embert nézem. Ez milyen érdekes válasz: és nem kellett levenni. Egész egyszerűen Matyi bácsi ilyen volt.

Volt még egy érdekes dolog és ez itt megint a jelentésnek a negatívuma, ha úgy tetszik, a teológiai, ha szabad ezt mondani, a morális negatívuma; azt mondja, hogy fanatikusan hisz – így írja a jelentés – a fátimai jövendölésekben. Hát fanatikusan hitt, aminek meg is lett az eredménye, mert abban az időben, amikor ez megtörtént (amit politikai fordulatnak hívunk), olyan módon tovább már nem létezhetett az 1917-ben a vérben és hazugságban fogant kommunizmus. Sajnos természetesen létezik más formában. Nagyon érdekes, ide is tartozik egy személyes közlés, amikor Matyi bácsi a Bibliothéka igazgatója volt, akkor mentünk fel a nagylépcsőkön és ugye a beteg szív sokáig bírta mindig, mondta ő, hogy „nekem két szívem van”, mert be volt építve egy szívritmus szabályozó, „Mária szíve, Jézus szíve”. Nekem két szívem van – mentünk fel a lépcsőn és mindig mondta, hogy szegény lépcső; így mondta. Azt mondja, mindig mondok egy imát minden lépcsőnél. Latinul mondta: Salvator Mundi, salva Russiam – Világ megváltója, váltsd meg Oroszországot. Hitt – idézem – fanatikusan a fátimai jövendölésekben, de meg is van az eredménye ennek a hitnek! Még egy érdekes dolog van, és ezt megint összekapcsoljuk a Matyi bácsi közlésével, amikor az úgynevezett községi vezetőkről, amit az előbb említettem, ilyen rossz véleményt mondott.

Tulajdonképpen igaz véleményt, ezt nem mondta a szemükbe, nem csak azért, mert nem akart problémát, de hát, mint embereket, nem akarta megsérteni őket. És hát ezek rosszul képzett emberek voltak és érdekes, hogy Matyi bácsi – ez is szófordulatára és humorára volna példa – azt mondta, hogy a pártban is – ezt nekem mondta személyes közlésben, lehet, hogy ezt másoknak is mondta – a pártban is úgy van, mint a KRESZ-ben: jobbra tarts, de balra előzz. Ez nagyon érdekes volt. Nagyon büszke volt arra, hogy ő Dunaszigeten letette a kismotoros vizsgát 1970-ben, azt mondta, hogy ennek a vizsgának örültem a legjobban. Persze azért örült ő a germanikus vizsgáknak is nyilvánvalóan. Az ő ismert humora összekapcsolódik ezzel a mondatával. Nagyon érdekes még az – ezt is Matyi bácsi közölte –, hogy egy volt ÁVO-s, aki Tatabányán dolgozott (ezt Matyi bácsi elmondta, és a jelentést adó ezt továbbírta), az Tatabányán volt és a csomagot is odavitték, a leveleket is, amelyeket elektromos gőzöléssel bontanak fel és ő erről tudomást szerzett. A jelentésben oda van írva záradékként a Politikai Nyomozó Osztály részéről, hogy ezt figyelembe kell venni ismét; egyrészt, hogy ez a volt ÁVO-s ezt elmondta, másrészt hogy ezt a Matyi bácsi tudja. Amikor majd éppen kérdezzük, a vallomást akarjuk esetleg kivenni belőle, akkor majd ezt figyelembe fogjuk venni, hogy mi ezt is tudjuk róla. 1964-ben lezárták a személyi dossziét, de természetesen jelentések egyéb dossziékban is megtalálhatók róla, ez egy óriási hálózat, amit nem semmisítettek meg, nem tudtak megsemmisíteni a politikai fordulatnál azok, akik megsemmisítettek volna minden anyagot. Megmaradtak ebben a hálózatos irattárban egyéb kiegészítő anyagok is, és onnan az 1964 utáni időszakról is nagyon sok mindent fel lehet kutatni, meg lehet találni. Ez az, amit majd a következő generációknak is tovább kell, hogy adjunk, mert akkora az anyag, hogy azt egy generáció nem fogja tudni

felkutatni, de talán még kettő sem. A záradék, amit én szeretnék befejezésképpen ismertetni, az Beke Margitnak az egyházmegyes papokról szóló könyvében megjelent ismertetője a következőket írja Matyi bácsiról: Az egyházmegye egyik legokosabb papjának tartották. Szó nélkül ment a főpásztora által kijelölt helyre. Nagyon érdekes! Be kell, szúrjam Mészáros Istvánnak a visszaemlékezését, amit Matyi bácsinak elmondott, amikor Lipótról 1982-ben Lékai bíboros disponálta őt, visszahozta a Könyvtárba, akkor azt írta vissza a Matyi bácsi, hogy *Melius sum hic esse, quam ott esse*. Az *ott* magyarul volt betéve. Az *ott* jelentette Esztergomot, a *hic esse* az pedig itt lenni. Jobb nekem Lipóton lenni, jobb nekem itt lenni, mint ott lenni. *Obedivi, ivi* – engedelmeskedtem, mentem. Ez volt a Matyi bácsi. Szó nélkül ment a főpásztora által kijelölt helyre, hogy jó példát adjon az engedelmességre. Egy lépést sem tett saját érdekében, sem az aula, sem az állam felé. Szigorú elvekhez tartotta magát – radikális elvek. Igaz! Radikális elvek. Humora szinte sohasem hagyta el. Papoknak bölcs és okos tanácsadója és egyúttal példaképe – Burján atya erről beszélt az előbb. Az ész és nem az érzelmek embereként jellemezték a kortársak. Szűz Mária iránti tisztelete példamutató volt. A Máriás Papi Mozgalomnak és a cönákulumnak a terjesztője és papja volt. Itt azt írja, hogy nem az érzelmek embere. Ez nem azt jelenti, hogy nem voltak érzelmei. Dehogynem voltak érzelmei! Nagy szíve volt a Matyi bácsinak! Csakhogy például ő mondta azt a papoknak, hogy ha titeket eldisponáltak valahonnan egy plébániáról, oda már többet ne menjetek vissza. Vigyázzatok, ha a szívetek vissza is húz, oda ne menjetek, mert már más a plébános. Ő is ezt mondta, hogy ahonnan őt elhelyezték, oda ő már nem ment vissza úgy az ismerős családokhoz látogatóba, hogy az aktuális akkori plébános ne lett volna jelen. Ez egy nagyon kifinomult magatartásra vall; természetesen itt az

érzelemmentesség egyáltalán nem erre vonatkozik, hanem arra, hogy bizonyos helyzetekben a fájó érzéseken is kell tudni úrrá lenni, mint például akkor, amikor őt kivágták – mert ezt nem lehet szebb szóval mondani – '52-ben innen a Szemináriumtól. A teológiai és filozófiai doktorátussal rendelkező Matyi bácsi, aki 2003 december 4-én hunyt el, röpké 10 év szolgált el így, egy nagy tudású és páratlan szerénységű lelkipásztor volt és mindazok, akik szolgálati papként éltek az életüket, vagy ahogy teológiai nyelven mondjuk, királyi papként, tehát civilként, akár; itt ugye az életrajzi ismertetőben szó volt röviden arról, hogy mondjuk oktatóként, civil oktatóként, tantárgy oktatójaként ugyanúgy ezt a lelkeséget más környezetben, de azonos módon megkapták tőle. Én nagyon hálás vagyok Bölcsvölgyi Zoltán atyának, hogy ráirányította a figyelmet, hogy Matyi bácsinak tanítványa lehettem, nem a '40-es években, nem az '50-es években, de a '80-as években. Így elsősorban ezeknek az embereknek a feladata az ő örökségének, szellemi örökségének a megőrzése, és majd átadva a következő generációknak, hogy akik már nem ismerték őt, de azokból az anyagokból, emlékezetekből, dokumentumokból megismerjék őt, és ugyanúgy példaképnek tekintsék őket, és ahogyan mondtam, a mi feladatunk megőrizni az ő gondolatait, tanítását, akikben az ő példája és hiteles élete nyomán alakult ki hiteles Isten kép. Köszönöm szépen a figyelmet!

Köszönjük szépen Krajsovsky Gábornak ezt a személyes indíttatású történelmi előadását, mert az aprólékos munka az igenis történelmi munka volt. Azt gondolom, hogy a mai este folyamán sikerült egy kicsikét fölidéznünk ezt a kiváló papot, amely generációkat nevelt, kiváló híveket nevelt, családapákat nevelt, édesanyákat nevelt. Őrizzük meg szívünkben az ő tanítását és valóban, amitől az Állambiztonsági Szolgálatok félték, azt

valósítsuk meg, legyünk egyek az imádságban, Isten imadásában, és e gondolat jegyében kívánok mindnyájuknak szent készüléket és áldott, boldog Karácsonyt. Köszönöm, hogy itt voltak és találkozzunk majd a következő évben is. Köszönöm szépen!